

Barbara Markiewicz

TRADYCJE BANKOWOŚCI W MUSZYNIE

Spółdzielczość bankowa jest jedną z najstarszych form polskiej spółdzielczości. W 1991 roku obchodziła ona 130-lecie swojego istnienia. Wywodzi się z inicjatyw świątłych jednostek, które, poprzez zakładanie organizacji samopomocowych, starały się ulżyć doli najbiedniejszych, szczególnie chłopów.

Spółdzielczość bankowa posiada cechy, które umożliwiają i uzasadniają jej funkcjonowanie w różnych formach społeczno-ekonomicznych. W działalności polskiej spółdzielczości bankowej wyróżnia się następujące okresy:

- I. Okres zaborów (1861 - 1918)
- II. Działalność w odrodzonej Polsce (1918 - 1939)
- III. Okres okupacji (1939 - 1945)
- IV. Działalność po II wojnie światowej.

110 LAT BANKU SPÓLDZIELCZEGO W MUSZYNIE

Jesienią 1886 roku, a więc 110 lat temu, grupa drobnych robotników z Muszyny, broniąc się przed lichwą oraz działając na rzecz utrzymania tożsamości narodowej w zaborze austriackim* powołała samodzielną placówkę kredytową pod nazwą „Kasa Wzajemnej Pomocy Krawców, Szewców i Młynarzy”. Kasa ta prawdopodobnie działała na zasadach kas — spółek typu Schulzego z Delitzch. W późniejszym okresie na gruncie powyższej kasy kredytowej powstała Spółdzielnia Oszczędnościowo — Pożyczkowa zwana „Kasą Raiffeisena”. Nazwa pochodzi od nazwiska Niemca, Wilhelma Raiffeisena, założyciela pierwszej kasy spółdzielczej dla chłopów w roku 1862, w Auhausen.

W Muszynie Kasa Raiffeisena w niedługim czasie przyjęła nazwę Kasy Stefczyka od nazwiska polskiego działacza, nauczyciela z okolic Czernichowa, Franciszka Stefczyka, który rozwinął działalność Kas Spółdzielczych na terenie całej Galicji.

W Kronice Banku zachowały się dokumenty: książeczki oszczędnościowe, obrachunkowe, udziałowe, skrypty dłużne, weksle, potwierdzające istnienie Kasy w tamtych latach. Ówczesne Kasy opierały się na społecznej pracy Zarządu, co obniżało koszty prowadzenia działalności, oraz stosowały uproszczony tryb załatwienia formalności. Dysponując oszczędnościami miejscowej ludności służyły drobnym rzemieślnikom i małym chłopom z Muszyny i okolic tanim kredytem.

Po I wojnie światowej i upadku monarchii austro-węgierskiej, Kasa Raiffeisena w Muszynie zaprzestała swej działalności. Dopiero w 1925 roku na apel ówczesnego proboszcza, księdza Józefa Gawora, o wznowienie działalności tejże Kasy, miejscowi działacze: Antoni Jurczak — burmistrz, Władysław Kaczałuba — pracownik umysłowy, Jan Grzesiak — rolnik, Stanisław Buliszak — rolnik, Stanisław Motyka — masarz, Józef Bełdowicz — krawiec, Stanisław Jocher — kupiec, Stanisław Kalafut — sekretarz miejski, Antoni Żurek — kasjer miejski, Jan Przybyłski — krawiec, Wojciech Latuszek — urzędnik celny, odpowiedzieli wznowieniem działalności kasy, nadając jej nazwę Kasy Stefczyka.

Sytuacja społeczno-gospodarcza po odzyskaniu niepodległości zmusiła spółdzielczość do wprowadzenia zasadniczych reform wewnętrznych w celu przezwyciężenia chaosu organizacyj-

nego, który był konsekwencją zaborów. W roku 1934, po najtrudniejszych latach kryzysu gospodarczego, z inicjatywy władz państwowych polscy spółdzielcy zrzeszyli się w jednym związku pod nazwą: Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo — Gospodarczych Rzeczpospolitej Polskiej.

W 1920 roku ustawodawca wprowadził obowiązkowy termin „spółdzielczy” w nazwie banków, aby odróżnić je od spółek kapitałowych. Zadaniem Kasy Spółdzielczej w Muszynie, podobnie jak wszystkich tego typu kas w Polsce, było podnoszenie poziomu gospodarstw oraz zarobków jej członków, a także działalność oświatowo-wychowawcza w środowisku.

Po roku 1925 zarządzającymi Kasą Raiffeisena w Muszynie byli: ksiądz Andrzej Gruszka i ksiądz Józef Gawor. W oparciu o dane z deklaracji członkowskich wiemy, że obowiązki kierownicze w Kasie Stefczyka w Muszynie pełnili: Władysław Kaczałuba, Stanisław Jocher i Stanisław Porth. Siedzibą Kasy Stefczyka był miejscowy Magistrat.

W roku 1937 polskie spółdzielnie bankowe w liczbie 3400 były istotnymi czynnikami, usprawniającymi obieg pieniędzy w kraju. Zadania i funkcje Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych w okresie dwudziestolecia międzywojennego nie ograniczały się jedynie do działalności gospodarczej, obejmowały także liczne przedsięwzięcia na rzecz postępu oświatowego i cywilizacyjnego w środowiskach.

W okresie II wojny światowej okupant niemiecki represjonował samorządowych działaczy spółdzielczych, czego ostateczną konsekwencją było postawienie banków w stan likwidacji. W postępowaniu likwidacyjnym bezwzględnie egzekwowano zadłużenie Polaków, a wkłady (w ograniczonej wysokości) wypłacano tylko osobom deklarującym przynależność do narodowości niemieckiej. Spółdzielczość bankowa w latach 1939-1945 poniosła znaczne straty materialne i straciła wielu najbardziej aktywnych działaczy.

Po zakończeniu II wojny światowej w latach 1944-1949 główny wysiłek działaczy spółdzielczych skierowany był na reaktywowanie dawnych spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych oraz stworzenie nowych, które organizowano według przedwojennych statutów i zasad. W Muszynie w roku 1945 Józef Kmietowicz wraz z Tadeuszem Podczerwińskim oraz Władysławem i Bronisławem Karwałami rozpoczęli reaktywowanie Kasy Stefczyka, która w roku 1950 uchwałą ówczesnego Zebrania Członków przemianowana została na Gminną Kasę Spółdzielczą (GKS), nad którą kontrolę sprawował Bank Rolny w Nowym Sączu, a od roku 1953 funkcję tę przejął Narodowy Bank Polski w Krynicy.

Kierownikami placówki bankowej w Muszynie byli kolejno: Józef Kmietowicz, mgr Tadeusz Podczerwiński, Władysław Karwala i Bronisław Karwala.

Społecznymi członkami Zarządu GKS zostali — wybrani na Walnym Zebraniu Członków w roku 1950 — Józef Serwiński (prezes) oraz Stanisław Kaczmarek i Józef Kmietowicz (członkowie).

W latach 1955-1960 w składzie Zarządu pracowali: Józef Serwiński (prezes) oraz członkowie: Władysław Karwala, Franciszek Ząbek, Franciszek Szymczyk, Stanisława Czerwińska, Jan Mamak, Ryszard Rybiński.

W skład Prezydium Rady od 1956 roku wchodził: Ludwik Buszek jako przewodniczący, Jan Gościński — przewodniczący Komisji Rewizyjnej oraz od roku 1952 Barbara Szymańska jako sekretarz Rady Nadzorczej.

W okresie działania GKS spółdzielnie bankowe znacznie poszerzyły zakres swoich czynności, zwłaszcza w dziedzinie obsługi finansowej skupu i kontraktacji płodów rolnych przez CRS „Samopomoc Chłopska”. Jednak, podporządkowane organizacyjnie Bankowi Rolnemu, stały się jego aparatem pomocniczym w zakresie finansowania rolnictwa, co w znacznym stopniu ograniczyło ich samodzielność.

W styczniu 1957 roku powstał Centralny Związek Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych, który do 1975 roku sprawował funkcję centrali organizacyjno-rewizyjnej. Od roku 1958 Gminną Kasę Spółdzielczą w Muszynie przemianowano na Kasę Spółdzielczą, a jej kierownikiem została Stanisława Czerwińska.

Ustawa z dnia 13 kwietnia 1960 roku o prawie bankowym określiła status SOP i zakres ich działalności oraz uprawniła je do używania nazwy „bank” z dodatkiem „spółdzielczy” lub „ludowy”. W roku 1960 ówczesna Kasa Spółdzielcza w Muszynie zrzeszała 897 członków. 15 sierpnia 1960 roku na skutek rezygnacji dotychczasowego kierownika Kasy Spółdzielczej w Muszynie, Stanisławy Czerwińskiej, funkcję tę powierzono Adamowi Lechowi, dotychczasowemu głównemu księgowemu Kasy Spółdzielczej w Łęgu Tarnowskim.

Walne Zebranie Przedstawicieli KS w Muszynie w dniu 26 marca 1961 roku przyjęło nowy statut, który określił nazwę SOP, a mianowicie: Bank Spółdzielczy. Nazwa ta funkcjonuje nadal. Do roku 1971 bank miał swą siedzibę w wynajętym dwupokojowym pomieszczeniu w Rynku. Rozwój różnorodnych form działalności banku umożliwił zakupienie w roku 1968 budynku przy ulicy Piłsudskiego 8, który po adaptacji i rozbudowie piętrowy w roku 1971 został (i jest nadal) siedzibą instytucji.

W roku 1975 w wyniku ustawowego połączenia Centrali Związku SOP i Banku Rolnego utworzony został państwowo-spółdzielczy Bank Gospodarki Żywnościowej, w którym 54% udziałów posiadał Skarb Państwa, a 46% banki spółdzielcze. BGŻ do roku 1990 był centralą finansowo-organizacyjną i kontrolną wobec banków spółdzielczych.

Od roku 1990 rozpoczął się okres transformacji spółdzielczości bankowej i przystosowania jej do potrzeb gospodarki rynkowej. Ustawą z 20 stycznia 1990 roku BGŻ pozbawiony został funkcji centralnego związku spółdzielczego oraz centrali organizacyjnej i rewizyjnej wobec banków spółdzielczych. Uzyskały one większą autonomię, a współpracę z BGŻ opierały na umowach o wzajemnej współpracy w oparciu o przepisy ustawy „Prawo bankowe” z 1989 roku.

W dniu 13 sierpnia 1994 roku weszła w życie ustawa „O restrukturyzacji BS i BGŻ”. Zgodnie z przepisami tej ustawy BGŻ został przekształcony w Bank o formie spółki akcyjnej. Skarb Państwa jest właścicielem 66,4% akcji BGŻ, zaś banki spółdzielcze — 33,6%.

Banki spółdzielcze zrzeszone w trójsektorowym holdingu bankowym będą akcjonariuszami banków regionalnych. Ponad 130-letnia historia polskiej spółdzielczości bankowej napawa nadzieją, że zda ona pomyślnie egzamin przydatności dla zrzeszonych w niej członków i ich środowiska, także w warunkach gospodarki rynkowej.

Bank Spółdzielczy w Muszynie zrzeszony jest w Małopolskim Banku Regionalnym w Krakowie, który jest jednym z 9 banków regionalnych holdingu bankowego. Nasz Bank przez cały wiek pracuje dla miasta i okolicznych wsi. Pisząc o historii BS nie można pominąć zasług działaczy samorządowych z okresu ostatniego 50-lecia. Wielu spośród nich już nie żyje, lecz pamięć o nich zachowana jest w kronice naszego Banku. Dla rozwoju Banku Spółdzielczego pracowali z wielkim zaangażowaniem: Józef Kmietowicz, Józef Serwiński, Franciszek Ząbek, Ludwik Buszek — długoletni przewodniczący Rady Nadzorczej, Barbara Szymańska — długoletnia sekretarz Rady Nadzorczej, Józef Jacenik — wieloletni członek Zarządu, Jan Gościński — wieloletni przewodniczący Komisji Rewizyjnej przy Radzie Nadzorczej, Stanisław Jędrzejowski, Stanisław Bukowski, Jan Sasak, Stanisława Wojciechowska, Anna Rymarczyk, Krystyn Jędrzejek, Zofia Bołoz, Michał Jasiurkowski, Andrzej Pawlik, Józef Myjak, Łucja Bukowska i wreszcie wieloletni działacze, którzy obecnie sprawują różne funkcje w Radzie Nadzorczej: Julian Semiczyszak — przewodniczący Rady Nadzorczej, Marian Ruchała — przewodniczący Komisji Rewizyjnej, Ludwik Jagielka — członek, Michał Maksymiec — członek, Wiktoria Pierzchała — sekretarz Rady, Antoni Broniszewski — członek, Zdzisław

Opielewicz — wiceprzewodniczący Rady, Władysław Franczyk i Ryszard Wachna — członkowie.

Bank nasz odegrał istotną rolę w przekształcaniu się zawodowym naszego środowiska. Przed II wojną światową podstawowym zajęciem ludności była praca na roli. W związku z tym, zarówno Kasa Raiffeisena, jak i Stefczyka, na bazie których dziś działamy, były typowymi instytucjami kredytu rolniczego.

Działalność nasza nie ograniczała się tylko do świadczenia usług finansowych. Uczestniczyliśmy również w różnorodnych przedsięwzięciach organizacji i komitetów społecznych, wspierając je dotacjami z wypracowanych nadwyżek bilansowych.

Przez wiele lat Bank ściśle współpracował z młodzieżą szkolną. Sprawujemy patronat nad Szkolną Kasą Oszczędności we wszystkich szkołach z terenu naszego działania, propagując wśród uczniów nawyk oszczędzania.

Wspieraliśmy zawsze inicjatywy Młodzieżowego Klubu Modelarskiego, który działał pod naszym patronatem. Coroczne zawody modelarskie oraz różnorodne konkursy dla młodzieży i dorosłych związane były także z propagowaniem idei oszczędności oraz reklamą działalności Banku.

Bank Spółdzielczy zawsze inwestował w rozwój gminy, dysponując własnym kapitałem oraz środkami miejscowego pochodzenia. Dzięki kredytom, udzielanym mieszkańcom terenu i instytucjom, wpłynął na przeobrażenie miasta i okolic. Dziś, na skutek rejonizacji w kredytowaniu ludności, podobnie jak dawniej udzielamy kredytów wyłącznie mieszkańcom naszej gminy i miasta. Dochody z działalności Banku także służą muszyńskiej gminie, bowiem — jak każdy podmiot gospodarczy z naszego terenu — Bank płaci podatek do miejscowego budżetu.

A zatem, mieszkańcy naszej gminy powinni mieć świadomość, że lokując pieniądze w naszym Banku, inwestują we własne środowisko, zgodnie z ponad stuletnią tradycją spółdzielczości w Muszynie.

Proporzeczek upamiętniający setną rocznicę powstania spółdzielczości bankowej w Muszynie